

2020 • DECEMBER

MARIËNBURG

JAAR 37 • 05

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

BORGMAN OVER SCHILLEBEECKX

KERSTVERHAAL

BETEKENIS 6 JANUARI

TROOST: ZIELEZORG OP Z'N BEST

MARIA 2.0

ONZE EIGEN KETTER

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELLEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2020 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren
redacteuren:
Ad Krijnen
Jacques van Leeuwen
Ria Schoenmakers – van Osch

REDACTIE-SECRETARIAAT

Lidy Verdegaal
redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

Nicole Buijtendijk, secretaris, 030-2751989

bestuur@marienburgvereniging.nl

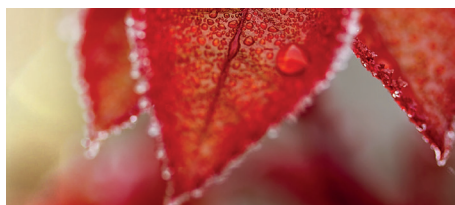
SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

EDWARD SCHILLEBEECKX

Een theoloog zoals die paus Franciscus voor
ogen staat | ERIK BORGMAN

07

TROOST: ZIELZORG OP Z'N BEST

HUUB SCHUMACHER

10

DE OUDE KAARS

FRANCK PLOUM

14

MARIA 2.0

MARGRIET GOSKER

17

6 JANUARI: EPIFANIE

of Openbaring van de Heer | TON SCHEER

21

ONZE EIGEN KETTER

TOM VAN DEN BELD

22

AFSCHEID REDACTIE

EN VERDER...

15 Erik Jurgens: Eindtijd - Apocalypsje nu

20 Kritische schrijvers

24 Huub Schumacher: Niet slim

KERSTMIS 2020

Hoe Kerstmis er dit jaar precies uit gaat zien moeten we nog afwachten. Waarschijnlijk anders dan we gewend waren. Maar één ding is gebeven: wij hebben voor u een kerstnummer van uw vertrouwde Magazine gemaakt. Met een kerstverhaal door Franck Ploum, en wat andere bijdragen die passen bij Mariënborg en bij deze tijd van het jaar: verhalen over 6 januari, troost, kritisch geloven en Maria 2.0. Zoals vorige keer gemeld is dit het laatste nummer van *Mariënborg Magazine* dat wij als redactie maken, op de laatste pagina nemen wij dan ook afscheid van u, onze trouwe lezers. Wij wensen u nog veel genoeg met het lezen van dit decembernummer, maar bovenal

wij wensen u een zalig kerstfeest, met veel licht, warmte, nabijheid en liefde en een heel gezegend en vooral gezond 2021!

Dat het u allen goed mag gaan!

Redactie Mariënborg Magazine

HET VOLGENDE NUMMER
VERSCHIJNT FEBRUARI 2021.
BIJDRAGEN UITERLIJK 8 JANUARI
AAN HET REDACTIE-ADRES.

SCHOON SCHIP

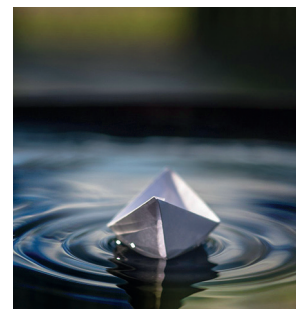
De afgelopen maand hebben we op het wereldtoneel een onverholven staaltje powerplay gezien van een president die zijn verlies ontkent en tweets de wereld instuurt over diefstal van zijn zege door samenzweringen, met een clowneske advocaat die wil buigen wat recht is. Hoezeer leef je in een 'bubble' en hecht je aan het pluche. Senatoren en adviseurs die de Leider volgen uit blind geloof en omdat zij hoger op de carrière ladder en hoger in de gunst willen komen. Macht corrupteert. Maar de hele wereld kijkt mee. Hopelijk maakt Joe schoon schip en redt hij de democratie.

Recentelijk is het rapport verschenen over het seksuele misbruik door voormalig kardinaal McCarrick en over de rol van achtereenvolgende pausen bij het ontkennen of negeren van diens levenswandel. Het rapport (450 pagina's) verhaalt hoe McCarrick toch carrière maakte. Hoe eigenmachtig en leugenachtig kun je zijn door zelfs naar Rome toe de aanklachten glashard te ontkennen. Ook hier speelden overrijverige dienaren een belangrijke rol, o.a. om de Kerk uit de wind te houden. Macht corrupteert. Maar de hele wereld kijkt mee. Hopelijk maakt Franciscus schoon schip en redt hij ons geloof.

In onze special van dit voorjaar over klerikalisme stond klip en klaar hoe zelflegitimatie en zelfpresentatie bouwstenen zijn voor leiders om zich uitverkoren te voelen en zich boven de wet te positioneren. De special deed uit de doeken hoe klerikalisme Jezus' boodschap heeft verduisterd en overgenomen. De Trump-machinaties zijn van hetzelfde laken een pak en ondermijnen de democratie. Maar waar vroeger het (kerk)volk dom was, kijkt nu de hele wereld mee. Niets blijft uiteindelijk verborgen. Recht zegeviert.

Intussen heeft de Nederlandse bisschoppenconferentie besloten dat de Radboud Universiteit zich niet langer katholiek mag noemen. Vanwege een centrum voor transgenderstudies en gedoe over bestuurders die niet volgens de katholieke leer leven (lees: gescheiden zijn of niet zondags ter kerke gaan). Dit powerplay door het kerkelijk gezag illustreert de 'bubble' van de Utrechtse Maliebaan. Wie maakt schoon schip en redt ons geloof?

Blijft wat dit nu allemaal betekent voor ons, gewone mensen, onze dromen en idealen, ons geloof en onze behoefte aan een moreel kompas. Goed dat de Mariënborgvereniging er is: laat zij een bak en schuilplaats blijven voor kritische gelovigen voor wie geldt: als er twee of drie in Mijn naam bijeen zijn, ben Ik in hun midden.

TER-
ZIJ-
DE

EDWARD SCHILLEBEECKX

EEN THEOLOOG ZOALS DIE PAUS FRANCISCUS

VOOR OGEN STAAT

De van oorsprong Vlaamse dominicaan Edward Schillebeeckx (1914-2009) was in de periode na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) de Nederlandse theoloog bij uitstek. In de periode van het concilie trad Schillebeeckx op de televisie en in de pers frequent op als commentator op de ontwikkelingen. Hij was tijdens het Concilie de adviseur van de Nederlandse bisschoppen geweest en deze bleven ook in de periode daarna geregeld gebruikmaken van zijn diensten. Schillebeeckx gold mede hierom in brede kring niet alleen als representant, maar als belangrijke gangmaker van de ontwikkelingen binnen de Nederlandse kerk. Dit was niet terecht en heeft slecht voor hem uitgewerkt.

GELEDEN ONDER DE 'ECCLESIOLOGISCHE WINTER'

In 1993 verscheen een boeklang interview met Schillebeeckx door de Italiaanse journalist Francesco Strazzari onder de titel *Sono un teologo felice* ('Ik ben een gelukkige theoloog'). Veel wijst er echter op dat Schillebeeckx sterk geleden heeft onder wat vandaag de dag wel de 'ecclesiologische winter' genoemd wordt tijdens het pontificaat van Johannes Paulus II (1978-2005).

De afsluiting van het Concilie betekende voor Schillebeeckx vooral een nieuwe theologische agenda. Het in zijn ogen belangrijkste document, *Gaudium et Spes*, getuigde wat hem betreft van een voor een kerkelijk document nieuwe

“'wereldlijke' geest, gedragen door het geloof in de scheppende God die tevens ons onverdiende heil is, zodat heel de concrete realiteit waarin wij leven als een genade op ons toekomt in de gewone dingen van elke dag, in het gelaat van de medemens en in de grote aspiraties van het huidige mensdom.”

Deze geest moest – met een voor hem karakteristieke tautologie – ‘metterdaad en ook praktisch’ doordringen tot de gelovigen en hiervoor wilde hij zich theologisch inzetten. Tijdens de voorbereiding van het Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie, bedoeld om de besluiten van het Concilie naar de Nederlandse situatie te vertalen, pleitte

Schillebeeckx ervoer niet in te zetten op een snelle aanpassing van de kerk aan de eigentijdse samenleving. Volgens hem was het nodig uit te gaan van wat hij noemde een 'fundamenteel document' dat een visie formuleerde op de plaats van het geloof in de gesecculariseerde wereld. Hem stond een tekst voor ogen die "begrijpelijk en doorzichtig maakt waarom de

meende hij dan ook. Toch noemde hij *De nieuwe katechismus* "precies de katechismus die Nederland de eerste vijf jaren nodig heeft". Beslissend was voor hem dat het geloof in *De nieuwe katechismus* niet werd behandeld als set waarheden en regels, maar als levend mysterie dat de tekst in "zeer voorzichtige, tastende formulering" eerder wil suggereren.

In 1967 ging Schillebeeckx daarom met Schoonenberg en diens medeauteur en medebroeder Wim Bless mee naar het Italiaanse Gazzada om *De nieuwe katechismus* te verdedigen.

In 1989 publiceerde Schillebeeckx zijn boek *Mensen als verhaal van God*. Het was het derde deel van wat steeds bedoeld was geweest als een trilogie. In 1974 verscheen *Jezus, het verhaal van een levende*, Schillebeeckx' poging Jezus van Nazaret te presenteren als wegwijzer in de zoektocht naar geloofsvernieuwing. In 1977 verscheen *Gerechtigheid en liefde: Genade en Bevrijding*, waarin Schillebeeckx op een manier die voor zijn tijdgenoten geloofwaardig was, uitlegde in welke zin Hij 'verlosser' kon worden genoemd. Het derde

wereld grondig veranderd is, en waarom dit een uitdaging vormt voor de kerk die hierdoor uitgenodigd wordt 'anders' in de wereld van het geloof te staan". Deze tekst is er nooit gekomen en het Pastoraal Concilie zette in op aanpassing aan de moderniteit. Dit leidde tot heftige tegenreacties.

BELANG VAN VRIJE DISCUSSIE

Schillebeeckx hechtte veel waarde aan vrije discussie over de toekomst van geloof en theologie. Dit bleek bijvoorbeeld uit zijn opstelling in de controversie die al direct na het Concilie ontstond rond de in 1966 verschenen *Nieuwe katechismus*. De opzet en inhoudelijke benadering van deze 'geloofsverklaring voor volwassenen', die in opdracht van de Nederlandse bisschoppen geschreven was onder leiding van de jezuïet en theoloog Piet Schoonenberg (1911-1999), stond tamelijk ver af van Schillebeeckx' eigen theologie. "Men kan op haast elke bladzijde op- en aanmerkingen maken",

deel ging over de kerk, maar het schrijven van wat *Mensen als verhaal van God* was geworden, had veel langer geduurd dan bedoeld. In de inleiding legt Schillebeeckx uit dat hij de kerk had willen presenteren als verkondigster van de heilbrengende boodschap van Jezus. Maar de Rooms-Katholieke Kerk waar Schillebeeckx met hart en ziel toe behoorde had zich de laatste tijd wat hem betreft zo niet gemanifesteerd. "De blijdschap tot de kerk te behoren, die sterk toenam in de jaren van het Tweede Vaticaans Concilie en de eerste jaren erna, werd de laatste decennia zwaar op de proef gesteld", heet het.

GEVOEL VAN MISKENNING

Schillebeeckx voelde zich door de kerkleiding in de na-conciliaire periode slecht begrepen en behandeld. Toen hij in 1976 vanuit Rome gevraagd werd zich te verantwoorden voor wat hij in *Jezus, het verhaal van een levende* had geschreven,

Schillebeeckx hechtte veel waarde aan vrije discussie over de toekomst van geloof en theologie

leek hij nog te geloven dat hij de gerezen misverstanden snel kon oplossen. Uiteindelijk moest hij concluderen met de Congregatie voor de Geloofsleer een dovemansgesprek te voeren.

De oorzaak was volgens hem dat de inzet van theologen zoals hij verkeerd werd ingeschat, zo schreef hij in 1980 in een terugblik. Hij wilde noch zonder meer vasthouden aan overgeleverde theologische formuleringen, noch het geloof zonder meer aanpassen aan de moderniteit. Dat laatste zou ten onrechte de moderne wereld tot norm maken. Het ging voor Schillebeeckx om een “wederkerige kritische confrontatie tussen de geloofstraditie en het kritisch geanalyseerde en bereflecteerde ‘nieuws’ in huidige ervaringen en knellende maatschappelijke situaties”. Anders gezegd, in Schillebeeckx’ visie moest de theologie veranderen om in een nieuwe situatie trouw te blijven aan wat zij gelovig te zeggen had. God spreekt in zijn visie niet alleen in de Bijbel en de kerkelijke traditie, maar ook via onze eigentijdse geschiedenis, in wat het Tweede Vaticaans Concilie ‘de tekenen van de tijd’ heeft genoemd. De Romeinse instanties echter zagen volgens hem de theologie zoals hij die beoefende als louter moderne aanpassing en hielden daartegenover zelf vast aan formuleringen uit een vorige periode van de geschiedenis.

In de vormgeving van ons leven, individueel en collectief, maken wij geloofs- en kerkgeschiedenis: dat is de portée van de titel *Mensen als verhaal van God*. Schillebeeckx achtte het zijn roeping om de implicaties daarvan duidelijk te maken, niet alleen voor het geloof in Jezus, maar ook voor het functioneren van de kerk en de vormgeving van het voorgangersambt daarbinnen. Zijn reflecties daarover werden door de Romeinse instanties evenmin geapprecieerd en in 1985 en 1986 moest hij zich verantwoorden voor *Kerkelijk ambt: Voorgangers in de gemeente van Jezus Christus* (1980) en *Pleidooi voor mensen in de kerk* (1986).

Schillebeeckx werd niet veroordeeld, maar voelde zich zwaar miskend. Een geëngageerd en vernieuwend theologisch zoeken werd niet op prijs gesteld. Er werd alleen maar afwerend en angstig op gereageerd. De veelheid aan eredoctoraten en andere onderscheidingen die hem ten deel vielen, kon dat niet wegnemen. Op 8 mei 1985 sprak Schillebeeckx op een manifestatie die aan de vooravond van het bezoek van paus Johannes Paulus II aan Nederland was georganiseerd uit onvrede met het officiële programma. Het is veelbetekenend dat hij de op het Malieveld in Den Haag samengestroomde gelovigen voorhield: ”Jij, jullie, ik mogen er zijn!”

DE OPENHEID VAN DE WARE THEOLOOG

In het klimaat van de polarisatie die kort na het Tweede Vaticaans Concilie ontstond, werd Schillebeeckx door de als

‘progressief’ gelabelde vleugel gezien als voorganger. Schillebeeckx accepteerde dat met een zekere graagte, maar zijn inzet was een andere. Hij heeft steeds geprobeerd, ook onder moeilijke omstandigheden, te doen wat hij meende dat een theoloog altijd te doen staat: steeds nieuwe manieren vinden om Gods verborgen en nooit direct ervaarbare presentie onder ons geloofwaardig ter sprake te brengen. Hiertoe moest hij naar eigen gevoel soms breken met overgeleverde voorstellingen en ruimte maken voor nieuwe, of opnieuw bedenken waaraan oude voorstellingen uiteindelijk hun geloofwaardigheid ontleenden. Niet aan welke theorie of visie dan ook, was zijn uiteindelijke antwoord, maar aan Gods betrokkenheid bij de wereld zelf en de manier waarop deze in menselijke ervaringen door het hele leven heen vermoed, verhoopt en gemist wordt.

Het is de tragedie van Schillebeeckx’ leven dat de ruimte voor het exploreren van deze visie beperkt was. Hij heeft helaas niet meer mogen beleven dat paus Franciscus verklaarde:

“De theoloog die tevreden is met zijn volledige en sluitende gedachtegang, is onbeduidend. De goede theoloog en filosoof heeft een open, dat wil zeggen onvolledige, gedachtegang altijd open voor het maius van God en van de waarheid, altijd in ontwikkeling.”

Zo’n voor Gods grootheid en nieuwheid open theoloog heeft Schillebeeckx willen zijn en dat werd hem niet steeds gemakkelijk gemaakt. Maar laten we dankbaar zijn dat hij het heeft volgehouden. ●

Zie voor meer gedetailleerde informatie over de plaats van Schillebeeckx in kerkelijk Nederland na het Tweede Vaticaans Concilie: Erik Borgman / Thijs Caspers, ‘In dienst van een zoekend geloof: Edward Schillebeeckx en de na-conciliaire periode in Nederland’, *Tijdschrift voor Theologie* 54 (2014) 384-397. Over de impact van de kerkelijke situatie in de jaren tachtig op Schillebeeckx’ theologie, zie Erik Borgman, ‘Geen heil buiten God om: De sacramentele logica van Schillebeeckx’ theologie’, in: *Geen heil buiten de wereld om: Nieuw gevonden teksten van na 1980*, red. Ted Schoof, Utrecht: KokBoekencentrum 2020, 171-206.

Het citaat van paus Franciscus is te vinden in de apostolische constitutie *Veritatis gaudium* over kerkelijke universiteiten en faculteiten van 27 december 2017. Paus Franciscus citeert daarbij een toespraak van zichzelf tot de gemeenschappen van de Pauselijke Gregoriana Universiteit, het Pauselijk Bijbelinstituut en het Pauselijk Oriëntaals Instituut op 10 april 2014.

ERIK BORGMAN IS LEKENDOMINICAAN EN HOOGLERAAR PUBLIEKE THEOLOGIE AAN TILBURG UNIVERSITY. HIJ SCHREEF VEELVULDIG OVER SCHILLEBEECKX. ZIJN LAATSTE BOEK IS *ALLE DINGEN NIEUW: EEN THEOLOGISCHE VISIE VOOR DE 21STE EEUW* (2020).

TROOST: ZIELZORG OP Z'N BEST

SEPTEMBER AL EEN BEETJE, OKTOBER BEHOORLIJK, NOVEMBER EN DE EERSTE HELFT VAN DECEMBER HELEMAAL... HOE HET KOMT WEET IK NIET, MAAR DIE MAANDEN BRENGEN VOOR MIJN GEVOEL ALTIJD IETS DROEVIGS MEE, IETS TREURIGS. OF HET DE BLAADJES ZIJN DIE VALLEN, DE JAS DIE JE VOORTAAN WEER AAN MOET, ALLERZIELEN, OF 'WAT DUURT HET NOG LANG TOTDAT HET KERSTMIS IS'; HET KAN ALLEMAAL. ZEKER IS DAT DIT KEER OOK HET CORONAVIRUS ER DE NODIGE SCHEPPEN BOVENOP DOET. AL BIJ AL IS HET MAAR DROEVIG HOOR, ZO ANDERS DAN DAT LEKKER VRIJE, ONGEDWONGENE VAN DE ZOMER.

HOE DE MOED ERIN HOUDEN?

Dreigend overmand te worden door somberte herinner ik me nog de meelevende kop van een artikel in *Trouw* op 1 oktober jongstleden: 'Hoe houden we de moed erin?' Ik was er als de kippen bij om het te lezen. Leuk om daar kennis te maken met een experiment waarover filosoof Lammert Kamphuis vertelt, een experiment dat al voor een heel stuk een antwoord geeft op de vraag hoe we de moed erin houden. Ik citeer het even: "Psychologen zetten eens drie groepen mensen onderaan een berghelling. De mensen uit de eerste groep stonden er in hun eentje, de mensen uit de tweede groep mochten een vriend meenemen, en aan de derde groep werd gevraagd om aan vrienden te denken. De groepen kregen de vraag: hoe steil denk je dat de helling is? De eerste groep, die er alleen voor stond, schatte de berg het steilste in". Hier voel je het al: 'de moed erin houden' heeft te maken met 'er niet alleen voor staan'. Blijkbaar is de ander, of zijn anderen, van belang om jezelf staande te houden.

*De diepste troost vindt een mens in een persoon
die luistert, hoort en verstaat*

SUGGESTIES IN DE RICHTING VAN TROOST

Naast de in bovengenoemd artikel ook nog vrolijke suggestie om gebruik te maken van je talent voor humor, en de monnikachtige suggestie om bijvoorbeeld je dagen-van-thuis-werken duidelijk in te delen in getijden middels wandeling en meditatie, werd mijn aandacht vooral getrokken door een suggestie van de hoogleraar sociale psychologie Paul van Lange van de Vrije Universiteit. Die bereidt naar mijn idee al aardig de weg naar dit artikel hier van mij over Troost. Hij zegt: "investeer in echt sociaal contact. Vitamine S noem ik het. Je hebt de mensen uit je nabije omgeving nu meer nodig dan ooit tevoren. Uit onderzoek weten we dat een-op-een-contacten een grote rol spelen in ons welzijn. Ga daar met die mensen uit je nabije omgeving mee aan de slag. Dat kan prima zonder de coronaregels te overtreden. Ga met een vriend op een verwarmd terras zitten, maak een belafspreek. Of nog beter: ga wandelen. Als je wandelt hoef je elkaar niet aan te kijken, waardoor je geneigd bent om veel meer met elkaar te delen."

GEVAARLIJK WERK, TROOSTEN!

Hoe je het ook wendt of keert, bij Troost moeten we het in ieder geval van elkaar hebben. Diegenen die beroepshalve

met mensen optrekken die geestelijk in de knel zitten weten dat als geen ander, en zeker ook al diegenen die deel uitmaken van werkgroepen rond rouwverwerking en stervensbegeleiding. Gelukkig maar dat deze professionals en vrijwilligers op een of andere manier verzet aantekenen als de mensen die hun hulp inroepen al te veel in hun droefenis wegzinken. Zij ontkennen het donker niet, maar willen er graag van getuigen dat er ook licht is. Zij doen aan, wat wij noemen, troosten. Eerlijk gezegd vind ik dat gevaarlijk werk. Als het goed gebeurt, dan is er misschien wel niets gelukkigers te bedenken. Troosten moet. Zonder troost kan het niet.

Maar alles wat voor 'troost' wil doorgaan, is nog geen echte. We kennen niet voor niets de uitdrukking 'een schrale troost'. Je kunt door een trooster ook bij de neus genomen worden. Moet er bij jou bijvoorbeeld een teen afgezet worden, dan krijg je goedbedoeld van een trooster te horen dat er o zoveel mensen zijn bij wie er een heel been af moet. En ben je toe aan een fiks dieet dan krijg je van je aardige diëtiste te horen dat er hele volksstammen zijn die nauwelijks iets te eten hebben. Daar schiet je wat mee op, zeg! Schrale troost, zeggen we dan. We noemen het dan waarschijnlijk fatsoenshalve toch nog een vorm van troost, maar het is wel een schrale. Maar die troost is natuurlijk verre van schraal, want schrale troost is helemaal geen troost. Integendeel.

BRENGERS VAN SCHRALE TROOST

Wat er met de bringers van schrale troost aan de hand is? Naar mijn idee iets heel fundamenteels. Misschien wat te hard gezegd, maar jij kunt hen gestolen worden. Daar

Troosten: bij de ander zijn op zo'n manier dat je hem laat voelen dat hij in jouw nabijheid onvoorwaardelijk kan zijn zoals hij zich op dat moment voelt

komt het ten diepste op neer ja. Ze zijn immers niet met je in je verdriet. Ze walsen er plompverloren overheen. Ze vernederen je bovendien want ze maken je vaak nog klein ook. 'Ach menneke, het komt wel goed, je hebt al voor hetere vuren gestaan, toch!' Van 'man' tuimel je naar beneden tot 'menneke. 'Je schiet er niets

mee op, meisje, je krijgt er je gezondheid niet mee terug', zegt de oude moeder tegen haar dochter van veertig. Heb je het gehoord? De zieke vrouw wordt ook nog eens tot 'meisje' gedegradeerd. En dat op het moment waarop je niet weet waar je het zoeken moet.

TROOSTEN, WAT IS HET NIET?

Troosten is niet: verdriet toedekken. Het is niet iemand sussen opdat hij zo vlug mogelijk ophoudt met huilen zodat je van dat gehuil af bent. Troosten is niet met je eigen verdriet komen aanzetten om het verdriet van de ander te relativeren. Het is niet zelf bepalen hoe de ander zich moet voelen. Het is niet gauw zelf het gemis bij de ander opvullen. Dat is allemaal schrale troost. Ontroost.

WAT IS HET DAN WEL?

Het zou wel eens kunnen zijn dat echte troost het omgekeerde doet! Het omgekeerde van verdriet wegpoetsen. Verdriet wegpoetsen, dat doen we door knuffelen, door een aai over de bol. Maar troosten is niet hetzelfde als knuffelen, niet zomaar even lief zijn. Wat troosten dan wel is: bij de ander zijn op zo'n manier dat je hem laat voelen dat hij in jouw nabijheid onvoorwaardelijk helemaal kan zijn zoals hij zich op dat moment voelt. Dat lijkt me de kern van

*Schrale troost is
helemaal geen
troost. Integendeel*

troost; dat is heel wat anders dan wegpoetsen. Als medemens uitstralen dat in jouw nabijheid de ander mag zijn zoals hij op dat moment is en zoals hij zich op dat moment voelt. Voelt hij zich totaal wanhopig, dan 'voelt' hij aan jouw aanwezigheid dat hij van die wanhoop niets hoeft te verbergen, maar die voor honderd procent kan uiten omdat het bij jou veilig is. De diepste troost ervaart een mens niet in de aanraking, ook niet in een hand of in een ander simpel gebaar. De diepste troost vindt een mens in een persoon die luistert, hoort en verstaat; een mens bij wie je merkt dat je gekend wordt, van wie je jezelf mag zijn; bij wie je merkt dat hij of zij tijd voor je maakt. Zelfs een goed telefoongesprek kan wonderen doen, een goede brief kan je dag anders maken.

TROOST BRENGT JE BIJ JEZELF

Echte troost gebeurt, niet meer en niet minder, op het moment dat je door de aandacht van iemand anders tot in je ziel ervaart dat je met al je verdriet even niet alleen bent. Je mag ontdekken dat er een andere mens is die 'mee weet' met je verdriet. Je bent met je verdriet op dat moment niet meer alleen. Dat is het! Je wordt in je verdriet gekend, en dat heft die verschrikkelijk pijnlijke eenzaamheid op. Pas in de nabijheid van de troostende ander kom je echt bij je zelf; ik bedoel: ga je in en ondanks al je sores toch weer voelen dat je

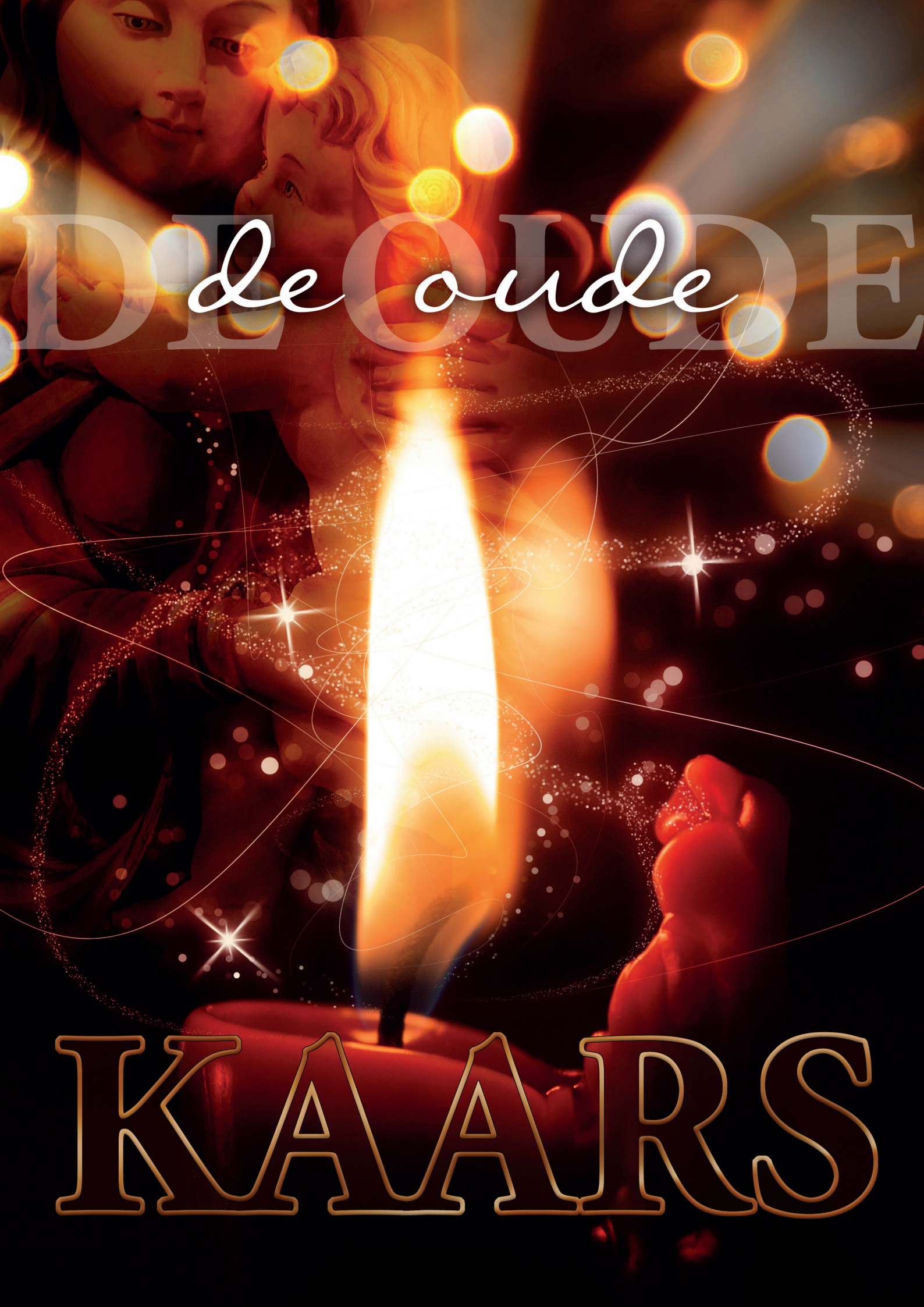
iemand bent, dat je er mag zijn, dat je meetelt, beminne- waard bent.

ZIELZORG OP Z'N BEST

Je ervaart dat je veel meer, oneindig veel meer, bent dan wat het je op dit moment zo moeilijk maakt. Het verdriet blijkt kleiner dan jij en omdat jij door de toewijding van de persoon tegenover je ervaart dat je boven je verdriet uitgaat, is er door jou aan je verdriet ook een plaats te geven; jouw verdriet krijgt jou als persoon niet volledig meer gevloerd. Voor deze haast niet te benoemen diepe gevoelens die een mens bij ware troost mag ervaren, staat in de Bijbel het woord God. In de nabijheid van de ander kun je een nabijheid ervaren die nog verder reikt dan de nabijheid die de jou toegewijde ander je geven kan, nabijheid van God. Hier komt troost, zeg maar, op echte diepte, op de diepte van de ziel. Die troost heelt. Zij is zielzorg op z'n best. Zonder troosten kan het niet, mens worden bedoel ik. ●

DIE OUDE

de oude

IK AARS

HET *Kerstverhaal* VAN 2020

Langzaam doofde het licht. Het kleine stompje dat nog over was van de kaars, had het laatste stukje lont opgebrand. Nu was het donkerder dan ooit. Zo voelde het in elk geval. Al die tijd, die hele reis, had ze de kaars met zich meegedragen. In de tas, tussen de andere in haast samengeraapte spulletjes, waarvan ze dacht dat ze onderweg nodig konden zijn. Ze had het zich zo anders voorgesteld. Jarenlang droomde ze van een leven in vrijheid, in een land waar ze niet bang hoefde te zijn voor... ja, voor wat eigenlijk niet? Bang voor verraad, bang voor je burens, bang voor de weg naar het dorp, bang voor het leger, bang voor alles, voor heel je leven en wat er nog allemaal kon komen. En nu, na een lange reis vol gevaren, zat ze hier in een tent, in een kamp, achter hoge hekken met prikkeldraad, alles behalve vrij.

Op de tast schuifde ze door haar tent op zoek naar het matras. En toen ze daar lag, op haar rug met haar handen onder haar hoofd, kon ze door de gaten in het tentdoek de sterren zien. Sommige waren dof en andere fel. Ze trok denkbeeldige lijntjes en er ontstonden figuren in het luchtruim. Haar gedachten dwaalden af naar het gesprek van vanochtend. Toen Marja bij haar op bezoek kwam en tegen haar zei: 'Elisja, heb vertrouwen. Je moet volhouden. Het is niet eenvoudig maar je kunt nu niet opgeven.' De woorden zoemden nog na in haar hoofd. Vertrouwen. Volhouden. Marja had makkelijk praten. Zij was van hier. Zij was echt vrij en gelukkig. Tenminste, zo leek het. In elk geval leek het leven van Marja meer op de droom die haar naar hier dreef dan haar eigen leven op dit moment. Ze was blij met Marja. Zij bracht een beetje vrolijkheid. Elke ochtend keek ze uit naar haar komst. Het leek alsof na haar bezoek de rest van de dag beter te dragen was, lichter voelde. Morgen vraag ik haar of ze een nieuwe kaars mee kan brengen, dacht ze. En ze keek door de gaten naar de sterren. Ze leken feller te stralen dan net. Haar ogen voelden zwaar en ze viel in slaap.

Marja schrok wakker. Haar buik was pijnlijk en hard. 'Je moet rustiger aan doen', had de arts haar gezegd. 'Misschien neem je een beetje veel hooi op je vork voor iemand die zeven maanden zwanger is.' Ach, dacht Marja, wat is dat nou in vergelijking met wat Elisja moet doorstaan en al die duizenden anderen in het kamp achter het hek, wachtend op werkelijke vrijheid. Het was pas 5 uur en nog donker. Ze stond op en sloop zachtjes de slaapkamer uit, om haar vriend niet wakker te maken. Ze liep naar de keuken en pakte lucifers. Op de tafel ontstak ze een klein kaarsje. Dat deed ze altijd als ze wakker werd en het nog donker was. Kaarslicht was zoveel warmer dan een lamp. Het gaf haar een gevoel van thuis, van geborgenheid. Ze maakte een kop thee en staarde naar buiten. Ze keek naar de sterren en dacht aan al die mensen achter de hekken. De reis die ze achter de rug hadden, het lijden dat ze met zich meedroegen en de lange weg die er nog voor hen lag. Hoe bitter moest de ontvangst voor hen gevoeld hebben. Ze werden gedreven door toekomstdromen, door hoop en verlangen naar een beter leven. Maar wat ze vonden was een leven achter prikkeldraad en een land dat hen niet wilde.

Marja schaamde zich voor haar land. Ooit zo gastvrij, ooit geroemd om zijn ruimhartigheid. En nu, klein en zelfingenomen. Hoe rijker hoe banger, dacht ze bij zichzelf. En terwijl haar oog op de flakkerende kaars viel kwam er een glimlach om haar mond, en ze moest denken aan haar ontmoeting met Elisja de vorige ochtend, hoe blij ze werd van de ontmoetingen met haar. Hoe, gek genoeg, haar leven verrijkt werd doordat zij er nu was. Hoe ze aan de ene kant zoveel meer waardering kreeg voor haar eigen leven en hoe anderzijds alles waar ze zich druk om maakte relatief werd, denkend aan Elisja en haar verhaal. Ze keek weer naar buiten en het leek alsof de sterren feller straalden dan net.

Het was lang geleden dat Hanna in de stad was geweest. Het wintervirus had haar goed te pakken gehad en toen ze na weken hoesten en kortademigheid weer opknapte,

durfde ze niet zo goed naar plekken te gaan waar veel mensen kwamen. Het benauwde haar een beetje en ze was bang opnieuw ziek te worden. Maar nu was ze blij. Na weken van thuiszitten en nauwelijks contact genoot ze van de mensen om haar heen. In de winkelstraten klonk muziek en alles was al mooi versierd. Het kerstfeest stond voor de deur. Met een glimlach keek ze naar de etalage van de winkel met houten speelgoed. Een prachtige kerststal met uit hout gesneden figuren. En op het dak een grote houten engel met een ster in de hand. De winkelruit weerspiegelde haar doorgroefde gezicht en ze dacht aan vroeger. Toen ze als klein meisje droomde over later en hoe ze dan onder de kerstboom, samen met haar kinderen, een kerststalletje opbouwde. Ach, zo romantisch als ze het zich had voorgesteld was het allemaal niet gelopen in haar leven. De oorlog bracht bittere armoede, haar man overleed al jong en zij bleef achter met drie kleine kinderen.

Ze schrok van een hand op haar schouder. Ze keek om en zag dat het Marja was. 'Wat fijn om je weer te zien. Ben je weer beter?' vroeg Marja. Hanna begon te vertellen over de afgelopen weken en wat het met haar gedaan had dat ze zo weinig mensen zag en hoe bang ze was weer de eerste stappen buiten te zetten.

'Mooie kerststal', zei Marja. 'Ja', antwoordde Hanna. 'Het deed me ineens zo aan vroeger denken. Alsof toen alles veel eenvoudiger was. We beleefden alles zo intens en waren blij met kleine dingen. We hadden niks, maar we deelden alles. En nu hebben veel mensen alles en delen niets meer.' 'Niet iedereen', zei Marja, 'er zijn heel veel mensen die wel oog hebben voor een ander. Maar ze laten zich misschien niet zo goed zien als de schreeuwers die overal tegen zijn en een ander niets gunnen. Wist je dat er een vrijwilligersstop is voor de vluchtelingenopvang? Zoveel mensen staan klaar om te helpen. Maar dat hoor je niet op het nieuws.' Hanna moest lachen om de eeuwige positiviteit van Marja. 'Heerlijk om je weer te spreken, jij geeft me altijd weer hoop dat het toch nog goed komt met de wereld.' Marja keek op de klok en zag dat het al laat was. Ze had Elisja een kaars beloofd en die wilde ze op kerstavond voor haar meenemen. 'Je moet verder zeker?', vroeg Hanna haar. 'Ga maar gauw, je hebt vandaag vast nog meer te doen dan met een oud besje te praten.' Marja voelde dat enig schuldgevoel haar be kroop. 'Ik moet nog een kaars kopen voor een van de vluchtelingenvrouwen.'

Op dat moment herinnerde Hanna zich de kaars die ze

kreeg van een vriendin, na het overlijden van haar man. 'Voor als je het moeilijk hebt' had ze gezegd. Maar nu, decennia later stond de kaars nog steeds ongebruikt in de kast. Want wat is moeilijk? Je ging gewoon door en je maakte er het beste van. Hanna dacht aan de mensen in het vluchtelingenkamp. 'Dat is moeilijk!', dacht ze. Ze trok Marja aan haar jas mee en vertelde haar over de kaars en de dood van haar man en de vriendin en haar leven en dat ze zich zo schaamde voor de vluchtelingen. En dat wij alles hadden en zij niks. En dat we ooit zo open waren en nu zo bekrompen. En voor ze het wist zat Marja aan tafel tegenover Hanna en tussen hen in stond de kaars. Vergeelde ivoorkleurige stomp met rechtopstaande lont en halverwege een grote stralende ster. 'Deze moet je meenemen, kerstavond.' Het bleef stil. 'Maar dan ga jij mee', zei Marja zacht. Het bleef lang stil. 'Dat is goed', klonk het zacht.

Gelukkig was het droog. Na dagen regen was het eindelijk droog. Een witte kerst zou het niet worden, dat was wel duidelijk. Hanna en Marja waren bij de ingang afgezet door haar vriend. 'Zal ik meelopen?', vroeg hij. 'Doe maar niet', zei Marja, 'Elisja kent je niet en dan voelt ze zich misschien nog minder vrij dan ze zich toch al voelt.' Een kus en de auto reed weg. Samen liepen ze door het kamp. Uit de tenten en het sanitair klonk muziek. De vrijwilligers probeerden er wat van te maken. Hoewel de overgrote meerderheid geen idee had wat er te vieren viel. Maar elk verzetje was welkom in die zee van tijd waarin elke dag hetzelfde was en de uitzichtloosheid iedereen gevangen hield. Ze kwamen bij de tent van Elisja en gingen naar binnen. Hoewel ze Hanna niet kende voelde het direct vertrouwd. 'Je lijkt op mijn moeder', zei Elisja. Hanna kleurde en voelde zich blij. 'Ik heb iets voor je', zei Marja. En ze gaf het pakje met de kaars erin aan Elisja, die glunderde terwijl ze het openmaakte. Vreugde sprong in haar op toen ze de kaars uitpakte.

Elisja zette de kaars op de grond. De drie vrouwen gingen eromheen zitten. Elisja en Marja op de grond, Hanna op een krukje. 'Gaat het nog?' vroeg Elisja. 'Ja ja, nog net', zei Marja. 'Ik ben zo benieuwd wat het is', zei Elisja. 'In elk geval een nieuw begin', zei Hanna. 'Ik heb ooit gelezen dat met de geboorte van elk kind, God met de aarde opnieuw begint', zei Elisja. 'Dat is ook wel nodig, als je ziet wat voor puinhoop we ervan maken', reageerde Marja. 'Ja, elke geboorte schenkt nieuwe kansen', zei Hanna terwijl ze lucifers uit haar tas haalde en die aan Marja gaf. De brandende lucifer flakkerde het licht alle kanten op en verblindde de drie vrouwen. Met enig gekraak en geduld

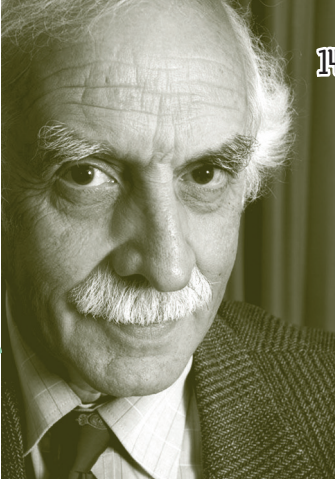
ontvlamde de oude lont. De vlam werd rustig en verlichtte de hele tent, alsof de hemel openging. 'Nieuw licht van een oude kaars' zei Hanna, 'Al die tijd heeft de kaars het licht in zich gedragen, en nu komt het tevoorschijn en verlicht ons en de wereld.' Het bleef even stil en de vrouwen staarden naar het licht. 'Is dat wat jullie vandaag vieren?', vroeg Elisja. 'Ja', zei Marja, 'Dat en nog veel meer'. Ze pakte een hand van de twee vrouwen en zei 'Zalig kerstfeest'. 'Zalig kerstfeest', antwoordde Hanna. 'Zalig kerstfeest', zei Elisja met enige schroom. 'Begrijpen doe ik het niet helemaal, maar ik weet dat het goed is.' Ze keek door de gaten van de tent naar de sterren. Nooit straalden ze zo fel.

*Nieuw licht van een oude kaars zei Hanna,
Al die tijd heeft de kaars het licht in zich
gedragen, en nu komt het tevoorschijn en
verlicht ons en de wereld.*

FRANCK PLOUM (1968)

IS ALS THEOLOOG VERBONDEN AAN DE EKKLESIA BRED A EN HET BIJBEHOREND BIJBELS LEERHUIS ZINSVERBAND. DAARNAAST IS HIJ WERKZAAM VOOR DE CONGREGATIE BROEDERS VAN HUIJBERGEN. HIJ PUBLICEEERDE O.A.: *IK STUUR JOU! BEVRIJDEND SCHRIFTLZEN* (2016), *ONZE VADER- WAT ZEG JE?* (2017) EN *'EEN WEG TEN LEVEN' BEZINNING OP DE LIJDENSWEG VAN JEZUS* (SAMEN MET ANSELM GRÜN).

ERIK JURGENS

EINDTIJD - APOCALYPSJE NU

Persoonlijk heb ik nooit begrepen waarom het boek *Openbaring van Johannes* in de Bijbel is opgenomen, zij het als laatste boek. "Ons heeft God zich geopenbaard door zijn Geest", staat in I Korintiërs 2:10. Openbaren betekent onthullen. De kerk houdt vol dat de Bijbel 'geopenbaarde' waarheid bevat. De geloofswaarheid wordt voor ons door de Schrift 'onthuld'.

Ik heb het boek nog eens doorgelezen. Je blijft toch achter met het gevoel dat een vindingrijke geesteszieke aan het woord is. Het gaat om de "Openbaring van Jezus Christus", zo de eerste woorden. Kern is vers 1:3 "Want de tijd is nabij".

Binnenkort staat dus allemaal te gebeuren wat tweeduizend jaar geleden door een ziener op Patmos is opgeschreven. Het is dus maar wat je 'binnenkort' noemt...

En er gebeuren in zijn visioen de vreselijkste dingen. Vooral de vier ruiters zijn ons bijgebleven, dankzij de etsen van Albrecht Dürer. De ruiters rijden uit, op bevel van de engel des Heren, om de wereld te verwoesten. De eerste ruiter is de Antichrist, in zijn gevolg een tweede ruiter, die ervoor moet zorgen dat de mensen elkaar gaan afslachten. De derde brengt dood door hongersnood, de vierde roeit een vierde van de wereld uit. En als al die ellende voorbij is, dan volgt het laatste oordeel, en het Nieuwe Jeruzalem. Gruwelijk. Apocalyps valt dan ook in ons huidig woordgebruik samen met Eindtijd. Dat is blijkbaar de Openbaring bij uitstek geworden.

In 1979 maakte Francis Ford Coppola zijn beroemde film, *Apocalypse Now*. Geïnspireerd door Joseph Konrads boek *Heart of Darkness* speelt zijn eigentijdse eindtijd zich af tijdens de Vietnamoorlog.

Waarom waren vroegere christenen, tot Maarten Luther toe, zo geobsedeerd door die Eindtijd? Terwijl de navolging van Christus daar helemaal niet op wijst. God liefhebben, liefdevol zorgen voor je naaste, dat was de kern. De aarde vruchtbaar maken, de dieren des velds ontzien, samen lofzangen aanheffen. Dat is heel wat sympathieker.

Vandaar dat ik die Johannes op Patmos, de schrijver van het boek, een geesteszieke noem (een paar oudtestamentische profeten, zoals Daniël, kunnen er trouwens ook wat van!). Die andere Johannes, de evangelist, was het zeker niet. Laat staan de meest geliefde leerling, weer een Johannes.

Maar waarom nemen we zo'n geesteszieke serieus (zoals overigens miljoenen Amerikanen een evenzeer zieke Donald Trump serieus nemen)? Waarom nadruk leggen op een Eindtijd? Was het hier-en-nu in die tijd zo verschrikkelijk? Zeker niet zo erg als wat ons wordt voorgespiegeld in die Eindtijd. Blijkbaar zit het ondergangsgedoele in onze genen gebakken, uit oertijden toen het bestaan onzeker was. Zoeken sommigen daarom naar tekenen daarvan, willen ze het zelfs, zelfkwellers als ze zijn?

Hoe het ook zij, ik wil met die verhalen niks te maken hebben.

We hebben hier op aarde al eindtijden genoeg, in het klein. Zo is dit nummer van ons blad het laatste van deze redactie. Vele jaren grote inzet, gewaardeerde redacteuren door de dood ons ontvallen, de rompredactie kan niet meer. Hulde, hulde, ook omdat die redactie altijd mijn ketterse columns heeft geaccepteerd.

MA

Angelika Plümpe

Elisabet Maria Rapp

Gisela Püttker

Klara Johanns-Mahlert

COLUMN.

MARIA 2.0

Tegenwoordig gaan de ontwikkelingen heel snel. Nauwelijks heb je een programma geïnstalleerd of de volgende versie is er al weer.

Als we ons voorstellen, dat de kerk met 1.0 begonnen is en het werd 1.1 en daarna 1.2 ... etc, dan is het na twintig eeuwen weleens tijd voor een versie 2.0.

Zo moet de protestbeweging gedacht hebben die in 2019 in ons buurland is ontstaan en die zich beijvert voor vernieuwing binnen de rooms-katholieke kerk. Maar de beweging, die allerlei activiteiten ontplooit (zoals onder meer een open brief aan paus Franciscus, een boycotactie, een website en een nieuwsbrief), heet niet Kerk 2.0. Het boegbeeld van deze beweging is namelijk Maria, de moeder van Jezus en de belangrijkste vrouw uit het Nieuwe Testament. Traditioneel wordt ze als onderdanig en dociel afgebeeld. Geen wonder dat men voor de naam Maria 2.0 gekozen heeft, want de vrouwen achter deze beweging pleiten actief voor een andere kijk op Maria en de vrouw in het algemeen. Ze ijveren er voor, dat vrouwen nu snel toegang zullen krijgen tot alle kerkelijke ambten in de rooms-katholieke kerk. Ook pleiten ze voor aanpassing van de seksuele moraal aan het levensgevoel van deze tijd en afschaffing van het celibaat. Priesters en bisschoppen die zich schuldig hebben gemaakt aan seksueel misbruik zouden door een wereldlijke rechtbank berecht moeten worden. Dat zijn de verlangens van Maria 2.0 bij monde van Angelika Plümpe, die mede namens de *Katholische Frauengemeinschaft Deutschlands* (KFD) op 3 november 2019 in de Hedwigkathedraal in Berlijn het woord voerde. Thema van haar preek was de ontmoeting van Jezus met de Syro-Phenicische vrouw (Marcus 7: 24-30), die het lef had Jezus tegen te spreken en hem met haar argumenten wist te overtuigen. “Als Jezus wil leren, laat dan ook de kerk willen leren”, aldus Plümpe. Inmiddels is 17 mei uitgeroepen tot ‘*Predigerinnentag*’ (*Women Preachers’ Day*). Op die dag – zo is de bedoeling – gaan twaalf vrouwen op twaalf verschillende locaties (alle twaalf in rooms-katholieke parochies) de preek verzorgen en wel tijdens een eucharistieviering, wat tot nu toe ongebruikelijk is. Als datum is voor 17 mei gekozen, de feestdag van de vrouwelijke apostel Junia, die door de Grieks-Orthodoxe kerk nog altijd gevierd wordt. Deze Junia wordt in de Schrift (Romeinen 16:7) tot de apostelen gerekend die bijzonder veel aanzien genieten. Het is zelfs zo dat Junia eerder christen was dan Paulus.

HET LETTERTJE ‘S’

Maar wat is nu het geval? Sinds de middeleeuwen heeft in de Westerse kerk de toevoeging van een extra lettertje aan haar naam (het lettertje ‘s’) van Junia een Junias gemaakt, wat in het Grieks een jongensnaam is. Zeg maar: van Kee

wordt door een kleine toevoeging Kees gemaakt. Daardoor is eeuwenlang ten onrechte de indruk gewekt, dat het in Rom. 16:7 om een mannelijke apostel Junias zou gaan, maar dat is geenszins het geval. Alle vroege kerkvaders spreken namelijk over de vrouwelijke apostel Junia (soms lezen ze trouwens Julia). Pas in de twaalfde eeuw was het Aegidius van Rome (1245–1316), die waarschijnlijk als eerste een vertaling maakte waarin hij de vrouwelijke Junia tot een mannelijke Junias bestempelde. Dat kon gemakkelijk, omdat voor de naam Junia in het Grieks in de vierde naamval nauwelijks onderscheid te zien is tussen de mannelijke en de vrouwelijke vorm. Je kunt het alleen maar zien aan een klein accentje. Doordat Aegidius het mannelijke accent in de Griekse tekst wilde (?) lezen, maakte hij dat foutje. Een foutje met grote gevolgen. Want volgens Rome mogen vrouwen geen priester worden, omdat Jezus alleen twaalf mannen tot apostel gekozen zou hebben – wat trouwens nergens in de Schrift expliciet gezegd wordt. Maar het is wel duidelijk dat je daar dan een vrouwelijke apostel niet zo goed bij kunt hebben.

JUNIA MAG WEER EEN VROUW ZIJN

Die fout is na jarenlange schriftgeleerde debatten, die in 1977 op gang werden gebracht door de Bijbelwetenschapster Bernadette Brooten, nu eindelijk hersteld. In de nieuwste Bijbelvertalingen – zoals de *Nieuwe Bijbelvertaling* en de *Lutherbijbel* – is Junia weer een vrouw, zoals iedereen zelf kan constateren. In de traditie van de Grieks-Orthodoxe kerk is Junia overigens nooit tot man getransformeerd. Het is ook die kerk die de naam van de apostel Junia in ere heeft gehouden en haar op iconen heeft afgebeeld, soms samen met haar man Andronicus, soms ook zonder hem.

‘PREDIGERINNENTAG’

In 2020 zou in Duitsland de eerste ‘Predigerinnentag’ plaatsvinden, en de twaalf vrouwen – van wie je de namen en de preken op internet kunt vinden – waren er helemaal klaar voor. Maar het coronavirus gooide roet in het eten. Negen van de twaalf preken gingen digitaal en slechts drie konden werkelijk volgens de planning gehouden worden. De al genoemde Angelika Plümpe preekte zelf op 17 mei in de parochie van de Heilige Familie in Berlijn. Zij en de andere elf vrouwen staan op de bres voor gender-gelijkheid en de gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen in de kerk. Door hieraan

FOTO

© KFD

mee te doen lieten de vrouwen zien dat ze hun roeping wilden volgen, in een kerk die hard aan vernieuwing toe is en vrouwen niet langer van de ambten blijft uitsluiten. Volgens Ulrike Göken-Huisman is dit initiatief van de twaalf preken door twaalf vrouwen op twaalf plaatsen een kleine, maar belangrijke stap in de noodzakelijke vernieuwing van de rooms-katholieke kerk.

NOG EEN OPMERKELIJKE VROUW

Inmiddels is er nog een sterke jonge theologe opgestaan, die de publiciteit zoekt om haar doel te bereiken. Ze wil heel graag priester worden binnen de rooms-katholieke kerk. Ze voelt zich daartoe al sinds haar vijftiende geroepen. Jacqueline Straub ging daarom theologie studeren. Ze is afgestudeerd en inmiddels dertig. Dat is de leeftijd waarop Jezus zijn publieke optreden begonnen is. Ze pleit al meer dan tien jaar in woord en geschrift voor de toelating van vrouwen tot het ambt en haar werk is vertaald in het Engels, Frans en Italiaans. Ze wordt langzamerhand wel wat ongeduldig. Daarom schreef ze een nieuw boek (het derde al weer), dat nu ook in het Nederlands is vertaald onder de opmerkelijke titel *Kick de kerk uit haar coma*. Het lijkt me duidelijk dat Straub geen blad voor de mond neemt. Ze weet ook maar al te goed dat je alleen vrij kunt spreken zolang je niet voor je inkomen afhankelijk bent van de kerk. Ze heeft de rooms-katholieke kerk lief, en daarom

Jacqueline Straub

is het voor haar geen optie om over te gaan tot de evangelische of anglicaanse kerk die het ambt wel voor vrouwen hebben geopend. Straub hoopt op een Pinkstergeest, die fris en stormachtig door de kerk gaat waaien, en ze is er rotsvast van overtuigd dat Jezus 100% achter de wijding van vrouwen staat.

● **DS. MARGRIET GOSKER** IS OECUMENISCH THEOLOOG EN PREDIKANT IN VENLO

Mechtild Wohter

Monica Heidenfels

Nawal Obst

Rebekka Gewandt

Renate Flath

Ulrike Fendrich

Ulrike Göken-Huisman

Ute Albrecht

6 JANUARI:

EPIFANIE of Openbaring van de Heer

Nederlanders wonen en werken in waarschijnlijk de mooiste en grootste delta van Europa, uitgestrekt van de Schelde tot de Wadden, middels duinen, dijken, kanalen en gemalen grotendeels gewonnen op de zee. Het water beheerst: *luctor et emergo*. De regen ontwijken zij zoveel mogelijk. Hun diepste drijfveer lijkt de watervrees. Egyptenaren werken en wonen in de grootste en mooiste delta van Afrika, gelegen tussen Cairo en Alexandrië. Vernuftige kanalisatie en irrigatie schiepen immense mogelijkheden van vruchtbaarheid. Het water van de Nijl en de regen zijn hun kostbaarste bezit. Watervreugde lijkt hun diepste karaktertrek. Gedurende millennia vierten zij uitbundig hun waterrituelen, onder meer op 6 januari te Alexandrië.

WATERFEEST

Dit midwinterfeest kenmerkt zich sinds de vierde eeuw voor Christus – de Grieks-hellenistische periode – door het begrip *Epiphania*: ‘verschijning’ of ‘oplichting’ of ‘verlichting’. De zon wint aan kracht op de duisternis. Licht en warmte stralen over mens en wereld. Zij zullen opgaan naar lente en zomer. Een drievoudige oogst van gewassen ligt in het verschiet door de vruchtbare werking van het Nijlwater. Alle reden voor het vierten van een Waterfeest.

MYTHOLOGIE

In de eerste eeuwen van onze jaartelling speelde de Griekse mythologie een belangrijke rol. Op 6 januari – zo wil het verhaal – daalde de God *Aion* af uit de hemelen en bevruchtte de aardse maagd *Kore* als teken van eenwording tussen de wereld der goden en de mensheid. Clemens van Alexandrië vermeldt rond 200 dat de gnostische christengemeenschap van de Basilidianen dit geboorteverhaal heeft vertaald naar de Aion Jezus die neerdaalde in de Maagd, waardoor de christelijke incarnatie heeft plaatsgevonden. Voor hen gold 6 januari als het geboortefeest bij uitstek:

nieuw vergoddelijkt leven voor allen en alles. De epifanie-gedachte was breed verspreid in Alexandrië, smeltkroes van talrijke culturele en religieuze stromingen in de eerste eeuwen van onze jaartelling. Op 6 januari vond ook het grote *Nijl wonder* plaats. Het water werd uit de rivier geschept en verzameld, vermengd met aroma's, waardoor het rood gekleurd werd als wijn en gedronken kon worden als geneesmiddel en levensdrank: Godendrank. De Alexandrijnse vissers besproeiden hun schepen ermee ter beveiliging en de bewoners namen het mee naar huis ter bescherming tegen ongemakken en ziekten.

EPIPHANIA

Tegen deze achtergrond is te Alexandrië in de eerste decennia van de vierde eeuw het christelijke epifaniefeest ontstaan, zo luidt de algemene opinie. Een belangrijke bron is het geschrift *Panarion* (rond 380) van Epiphanius, abt van een monnikenklooster en later bisschop van Salamis (4^e eeuw). Een instellingsakte is niet bekend; het zal geleidelijk en stilaan in de christelijke gemeenschap tot stand zijn gekomen, geïnspireerd door haar religieuze omgeving en haar schriftuurlijke spiritualiteit. Dit laatste vertoonde opvallende kenmerken. De traditie wil dat Alexandrië reeds spoedig erkend werd als patriarchaatszetel van de Egyptische christenheid. Als stichter van apostolische oorsprong en eerste patriarch werd gekozen voor Marcus, de auteur van waarschijnlijk het oudste evangelie, vanuit Rome vertrokken naar de Egyptische hoofdstad. Zijn evangelie heeft een opmerkelijk begin. In tegenstelling tot de teksten van Matteüs en Lucas, die aanvangen met de verhalen over Jezus' geboorte en jeugd, schetst Marcus van meet af aan een volwassen Jezus, die door Johannes in de Jordaan wordt gedoopt en vervolgens door de Geest wordt overschaduwd, waarbij een stem klonk uit de hemel: "Jij bent mijn liefste zoon" (Mc 1,1-11). Het is deze waterscène die de hoofdthematiek van het epifaniefeest heeft bepaald: de doop in het water en de aanstelling tot Gods Zoon. Epifanie, Gods verschijning in Jezus onder de mensen. Dit Alexandrijnse gedachtegoed heeft zich spoedig over heel de oosters-christelijke wereld verspreid. Tot op de dag van vandaag het grootste en belangrijkste liturgische feest na Pasen. Een christelijke herijking van de traditionele Aion-mythe.

Ook het Nijl wonder heeft zijn sporen nagelaten in de christelijke ritualiteit. Opnieuw heeft een evangelische waterscène model gestaan, nu ontleend aan het evangelie van Johannes: de bruiloft te Kana in Galilea (Joh 2,1-11). Jezus laat er – op verzoek van zijn moeder – zes kruiken tot de rand toe met water vullen en verandert het in de beste wijn. Dit was

het eerste messiaanse teken van Jezus in het geschrift van Johannes: "Hij openbaarde zijn heerlijkheid en zijn leerlingen begonnen in hem te geloven". Ook dit watergebeuren kreeg in het Alexandrijnse epifaniefeest een vooraanstaande plaats, naast dat van de doop in de Jordaan. Een christelijke herijking nu van het voorchristelijke Nijlritueel.

Het ligt eigenlijk voor de hand dat dit rituele gedachtegoed ook zijn neerslag heeft gevonden in het Palestijnse land op de plaats waar Jezus' doop wordt gelokaliseerd. In de middag van 6 januari verzamelde de gemeenschap van Jeruzalem zich aan de oever van de Jordaan. De patriarch zegende met zijn gebed en kruisstaf driemaal het water, waarna de gelovigen zich in dit geheiligde water begaven, en de geloofsleerlingen die daartoe bestemd waren werden gedoopt. In het christelijke Oosten geldt 6 januari sindsdien naast Pasen als de voornaamste doopdag, tot op de dag van vandaag. In de middag heeft, met aanwezigheid van de gemeenschap in de voorhal van de kerk, de grote waterzegening plaats. Het water wordt gezegend tot doopwater, waarin vervolgens de leerlingen worden gedoopt. Door de aanwezigen wordt het meegenomen naar huis om dit te besproeien gedurende het jaar en om te drinken bij ongemak en ziekte. Het feest heeft zich vanuit Alexandrië en Jeruzalem snel verspreid in de patriarchaten van Antiochië en Constantinopel en het hele christelijke Oosten.

THEOLOGIE

Ook theologische verwickelingen hebben hierbij een bepalende rol gespeeld. Arius (256-336) – van Libische geboorte en priester te Alexandrië – ontwikkelde een theologie, waarin geen plaats was voor de goddelijkheid van Christus. God zelf is de absoluut transcendente, die van eeuwigheid het Woord heeft geschapen door wie Hij alles geschapen heeft. De Zoon geldt als het voornaamste schepsel, de aangenomen zoon van God, het instrument ook van de verlossing. Op zijn beurt is hij de verwekker van de Geest, die mensen inspireert tot het goede. Deze visie op de Triniteit van Vader, Zoon en heilige Geest als Eenheid was schokkend. Voor de orthodoxie was het *arianisme* een godsdienst zonder God-Mens, zonder genade, zonder sacramenten, zonder epifaniefeest. Maar het vertolkte wel een visie die door zijn eenvoud een grote aantrekkingskracht uitoefende op vooral de nieuwe christenen, die vaak voortkwamen uit de talrijke religieuze varianten met een neo-platonistische inslag in de vierde eeuw (en latere eeuwen). Er brak een hevige strijd uit tussen orthodoxen en arianen, waarbij de kansen snel konden wisselen tussen de twee theologische kampen, temeer omdat het overkoepelende staatsgezag van de Keizer nu

eens voor de ene dan weer voor de andere kant partij trok. Binnen dit strijdgewoel nam keizer Constantijn als eerste de belangrijke beslissing een Algemeen Concilie – voor de hele christenheid – bijeen te roepen van mei tot juli van het jaar 325 te Nicea. Het arianisme was er hoofdagendapunt. Het concilie resulteerde in een geloofsbelijdenis, waarin het deel over Jezus Christus werd uitgebreid met de formulering: “Ware God uit de ware God, geboren, niet geschapen, één van wezen met de Vader”. De Godheid en het Zoon-schap van Jezus Christus waren officieel van de ariane blaam gezuiverd, maar de tweestrijd zou nog eeuwen voortduren binnen de christenheid. Intussen was het waterfeest van 6 januari, met de Jordaandoop en het Kana-wonder als hoofdmotieven, wel de rituele banier geworden waaronder de orthodoxie verder voer. Zoals eerder opgemerkt, werd het aanvaard door het christelijk Oosten in de patriarchaten van niet alleen Alexandrië en Jeruzalem, maar ook van Antiochië en Constantinopel.

VERSPREIDING

Hoe is het in het Romeinse patriarchaat van het christelijk Westen gegaan? Sinds de 4^e eeuw bestonden er levendige uitwisselingen tussen Oost en West op cultureel en godsdienstig gebied. Vanwege de volksverhuizingen vonden diverse nieuwe volkeren uit het verre Oosten van Europa, onder wie de Goten, er hun woonplaats met name in de doorgangsgebieden van Noord-Italië, Gallië en Spanje. Velen onder hen hingen de ariane theologie aan. Vandaar ook in deze streken een heftige strijd tussen orthodoxie en arianisme. Het Alexandrijnse waterfeest van 6 januari werd er naar vorm en inhoud aangenomen door de orthodoxen. Zo niet in Rome zelf. In de patriarchaatszetel en onder zijn invloedssfeer werd

het feest uitdrukkelijk afgestemd op het geboortefeest van 25 december. Het verhaal over de Magiërs uit het Oosten (Mat 2,1-12), die onder leiding van de ster het Kind komen aanbidden en Het hun drievoudige geschenken aanbieden, heeft thematiek en sfeer van het feest fundamenteel bepaald. Voor paus Leo de Grote (rond 450) was 6 januari de feestdag van de Openbaring van de Heer aan de niet-christenen. Hij verzette zich fel tegen de ontwikkeling van het feest als jaarlijkse doopdag naast Pasen. Het prestige van de pausstad heeft op den duur (8^e-9^e eeuw) het pleit gewonnen. Het feest zal in de Frankische en Germaanse gebieden officieel weliswaar Epifanie worden genoemd, maar in de volksmond heette het spoedig Driekoningen tot op de dag vandaag.

De geschiedenis van het 6-januarifeest is indrukwekkend. Theologische factoren hebben een bepalende rol gespeeld, met alle strijd en tragiek van dien. Maar vooral het historische gegeven van de *inculturatie* van voorchristelijke, in dit geval Grieks-hellenistische elementen in de officieel kerkelijke praktijk van denken en doen, is opvallend. Zoals op 25 maart met Pasen (zie MM jrg. 36 nr. 1) en 25 december met Kerstmis (zie MM jrg. 36 nr. 5), heeft men het gepresteerd bestaande culturele en religieuze elementen herijkend te integreren in de christelijke godsdienstigheid. Tenslotte getuigt het feest van 6 januari van een hechte grondslag in de natuur zelf. Het water met zijn allesbepalende symboolkracht is het centrale natuurelement gebleven en heeft een blijvende plaats gekregen in de christelijke spiritualiteit, ondanks de gereserveerdheid en eigenzinnigheid van de Romeins-westerse beleidsvoering en regelgeving. Dit alles geeft te denken. Van symbolen gesproken! ●

KRITISCHE SCHRIJVERS

WIJ VROEGEN U ONS TE LATEN WETEN WAT KRITISCH KATHOLIEK-ZIJN VOOR U BETEKENT. IN DIT NUMMER VAN MARIËNBURG MAGAZINE WEER EEN VAN DE INZENDINGEN.

Kritisch geloven

In ons Magazine stonden de laatste tijd indrukwekkende artikelen van leden, die hun licht lieten schijnen op hun manier van geloven. Opvallend waren de grote verschillen in benadering waar kennelijk ruimte voor is, en dat is een goede zaak! Ook ik wil daar een visie aan toevoegen, omdat ik denk dat die door velen van onze generatie gedeeld kan worden.

Ik ben van voor de oorlog (1936), opgegroeid in Beverwijk waar ik op de Leerschool van de Bisschoppelijke Kweekschool een stevige basis van Rooms geloof kreeg aangereikt. Onder meer werd door drie lucifers en een vlam de drievuldigheid van God plausibel gemaakt. Een forse impuls kreeg mijn geloofsopvoeding op het Haarlemse Triniteitslyceum, waar de paters augustijnen mij volledig indoctrineerden met een magnifiek geloof waar geen speld tussen kon. Ik was blij met dat geloof en genoot van de kerkelijke pracht en praal. Ook profiteerde ik enthousiast van de sacramenten. Later ontdekte ik dat alles niet zo zeker was als het door de paters werd voorgesteld. Ik vraag me nu af of die paters zelf nooit twijfelden aan de geldigheid van hun met veel overtuiging gebrachte verhaal. Pas na mijn eindexamen (1954) begon mijn wereldbeeld te wiebelen, doordat ik tijdens mijn studie wis- en natuurkunde in Amsterdam geconfronteerd werd met tegenstellingen tussen geloof en wetenschap.

Tijdens mijn militaire dienstdienst (Harderwijk, 1960) kwam ik toevallig op het spoor van het boek *Het verschijnsel mens* van Teilhard de Chardin, over wie we in het vorige nummer van ons Magazine (september, blz.20) een heldere uiteenzetting van Henk Hogeboom van Buggenum konden lezen. Teilhard heeft voor mij het probleem opgelost: geloof en wetenschap zijn niet met elkaar in strijd, maar ze vullen elkaar aan! Teilhard verklaarde en verruimde de evolutietheorie die ten onrechte door de Roomse Kerk werd afgewezen. Teilhard zelf heeft daar veel onder geleden. In zekere zin was hij een voorloper van wat we nu 'kritisch katholieken' kunnen noemen. Ook als gelovigen moeten wij ons verstand gebruiken en begrijpen dat God de planten, de dieren

en ook ons mensen door evolutie heeft geschapen. Nog steeds blijken er massa's christenen te zijn die dat niet accepteren en de letterlijke tekst van de Bijbel als norm gebruiken, zoals bijvoorbeeld ook blijkt uit het stuk van Huub Schumacher op de laatste bladzij van dat vorige Magazine.

Ondanks dat ik me kritisch noem ben en blijf ik honderd procent gelovig, in navolging van Jezus van Nazaret die ik als de eerste kritische gelovige beschouw. Hij trok zich niets aan van de mening van de priesters maar ging zijn eigen weg, uit liefde voor God die hij als zijn vader zag. De wonderverhalen over Jezus die in de Bijbel staan kunnen niet allemaal letterlijk worden genomen, omdat de wetten van het verstand geen ruimte laten voor een maagdelijke geboorte of het veranderen van water in wijn; ik zie die verhalen als mooie illustraties van Jezus' bijzondere karakter.

Het woord gelovig heeft in deze moderne, seculiere tijd ten onrechte een nare gevoelswaarde gekregen van 'dom, achterhaald, ouderwets'. Door ons gedrag zullen wij als gelovigen moeten laten zien, dat juist die seculiere meningen dom en kortzichtig zijn. Ook gelovigen hebben de Verlichting meegemaakt! Behalve in God geloof ik ook in de Kerk en wel als vereniging van alle mensen die Jezus willen volgen en die zich christenen noemen. De onderlinge verdeeldheid tussen katholieke, orthodoxe en protestantse christenen is een schandaal dat zo gauw mogelijk moet worden opgeheven. Ik geloof dus sterk in de oecumene die hopelijk deze eeuw eindelijk tot stand zal komen. Ook dat is evolutie, die uiteindelijk zal resulteren in een samengaan van joden, christenen en moslims, die allemaal in God geloven!

Van de 'Twaalf artikelen des Geloofs' geloof ik er nog hooguit drie, maar toch, beste bisschoppen, noem mij alsjeblieft niet ongelovig!

Loek Mostertman | Hintham.

ONZE EIGEN KETTER

BESPREKING VAN *KETTERIJEN*, BONDEL COLUMNS VAN ERIK JURGENS,
UITGAVE MARIËNBURG 2019.

Zijn wij Mariënburgers, kritische, onorthodoxe, vrijzinnige of ketterse gelovigen? Misschien dat allemaal wel; gelovig zijn we in ieder geval, maar we passen zeker niet in de rijen van volgzaam, recht-in-de-leer-katholieken. Toen we in 2018 de geschiedenis van Mariënburg aanboden aan de onlangs overleden kardinaal Simonis, beloofde hij deze goed te lezen, waarbij hij tegen de schrijver zei: "Ik ben benieuwd, want u bent van Mariënburg en ik lees het Magazine; dat is behoorlijk vrijzinnig." Dit was, als ik het goed heb begrepen, dezelfde kerkvorst die ooit tot onze oud-voorzitter Erik Jurgens zei: "De Kerk heeft gesproken". Dat vermeldt Erik op de achterflap van zijn eind vorig jaar verschenen bundel columns *Ketterijen*. De kardinaal meende tot een 'ketter' te spreken en daar had hij gelijk in, sterker nog, onze Erik gebruikt de woorden ketter en ketterijen als geuzennamen.

Hij gaf zijn boekje met een gerust hart de titel *Ketterijen* mee. Voor de brandstapel hoefde hij niet meer bang te zijn, maar zijn woorden zullen de huidige kerkleiders nog steeds niet als muziek in de oren klinken. In de oren van ons Mariënburgers zijn het echter welluidende klanken. Zij zijn kritisch en dat zijn wij immers ook.

Onze 'opperketter' heeft zelfs een aantal jaren met verve leiding gegeven aan onze 'bent'. Zijn bundel ketterijen getuigt van zijn vrijmoedige, maar niettemin gelovige meningen. Ja, gelovig, want je bent pas echt een ketter, als je ook echt gelovig bent. Hoe was het ook al weer in de middeleeuwen? Kettters waren zo gelovig dat ze de kerk wilden zuiveren van alle in de jaren 'aangekoekte' smetten. Het geloof moest weer zuiver worden.

Zo is het ook met ons, Mariënburgers: ons geloof moet weer echt worden, zonder allerlei zaken die het zicht op wat wezenlijk is verduisteren. In die zin zijn Mariënburgers kettters. Erik Jurgens heeft in zijn columns zeven jaren lang getuigd van dat oprechte geloof, maar dan gevrijwaard van alles wat dat geloof in de weg stond en staat. Hij deed en doet dat met een vaardige pen, waarbij humor, ironie, ernst en soms ook verontwaardiging elkaar afwisselen en aanvullen.

Wat komt er allemaal aan de orde? Als Mariënburgers hebben we *Ketterijen* natuurlijk allemaal gelezen en dus met de schrijver ervan gezien hoeveel aanslibbels er in tweeduizend jaar aan onze kerk zijn blijven hangen. Misschien zal onze 'Stichter', Jezus, zich daar vanuit den hoge ook wel af en toe aan ergeren of zich er kwaad om maken. Hij heeft immers wel eens eerder lieden uit de tempel geranseld die er een potje van maakten. Van de andere kant zal hij er af en toe ook wel stiekem om glimlachen, want lang niet alles wat we in twee millennia bedacht hebben is onzin. Bovendien, alles

wat menselijk is ontwikkelt zich en verandert, dus ook het geloven. Alleen moet je constateren dat de ontwikkeling in de kerk met horten en stoten is gegaan en dat er daardoor veel is blijven hangen dat met authentiek geloven niet zo veel meer te maken heeft.

Zijn bundel ketterijen getuigt van zijn vrijmoedige, maar niettemin gelovige meningen.

Erik heeft daar terecht de vinger op gelegd in een goede Mariënborg-traditie. Als moderne kettters hebben wij immers voortdurend willen pleiten voor een uitgezuiverd geloof en hebben wij onze kerkelijke leiders lastiggevallend met onze kritische commentaren. Dat was soms lastig, soms wisten we niet goed meer hoe we dat moesten aanpakken en dreigde ons kritisch vermogen ten onder te gaan in onderling gekibbel. Op een van die momenten heeft Erik Jurgens ons als voorzitter weer op het rechte pad gestuurd en ons laten zien waar we eigenlijk voor bedoeld waren.

Inmiddels zijn we jaren verder. Mariënborg heeft de laatste tijd wat afstand willen nemen van het uitoefenen van kritiek op het instituut Kerk en haar leiding. Het bestuur stimuleert eerder bezinning op wat eigentijds geloven inhoudt en hoe wij dat kunnen beleven. Dat is een goede zaak, maar dat is pas mogelijk geworden, nadat wij gedurende vele jaren de gevestigde kerk kritisch onder de loep hebben genomen. Dat was nodig om nu de boodschap van Jezus van Nazaret weer te kunnen verstaan zoals hij die bedoeld heeft.

En nog steeds mag kritiek op de Kerk niet verstommen, want nog altijd sluit zij niet aan op de wereld waarin wij nu leven. Dat is zeker het geval in de gesecculariseerde samenleving van Nederland en omstreken. Het lijkt wel alsof van onze Kerk alleen de hoogste baas in Rome de moderne samenleving nog aanspreekt.

De ketterijen van Erik laten zien wat er nog te doen valt, willen kerk en christendom weer aansluiting vinden bij de mensen van nu. En dat terwijl wij in het evangelie van Jezus zo'n ijzersterk verhaal hebben!

Maar eerst alle ballast weg, die taak is nog niet voltooid. Erik Jurgens heeft dat laten zien in zijn columns die getuigen van een geloof zoals dat zou moeten zijn: vrij, oprecht en bewogen. Je zou willen dat hij hiermee nog een tijdje doorgaat.

In ieder geval, Erik, heel veel dank voor jouw inspirerende 'stukjes'. En ook nog maar eens dank voor alles wat je voor Mariënborg (en dus voor de Kerk) hebt gedaan. ●

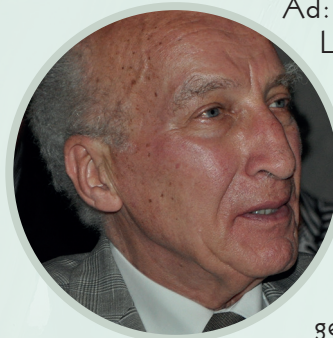
Afscheid van de Redactie.

In de septemberaflevering kondigden wij het al aan: dit is de laatste aflevering van *Mariënborg Magazine* die door de huidige redactie is gemaakt.

De huidige redactie: dat is de groep die in 2016 in de voetsporen trad van oprichter/eindredacteur/redactiesecretaris Lambert van Gelder, die dat jaar vanwege zijn gezondheid een stap terug moest doen. Een rasjournalist en een kritisch katholiek tot in al zijn vezels. Hij overleed in 2017. Wij hebben ons redactionele werk steeds in zijn geest proberen voort te zetten.

In het rijtje foto's van redacteuren hieronder ontbreken Leo Le Large en Leon Goertz, die ons intussen eveneens zijn ontvallen, en Tammo ten Berge

Ad Krijnen (Breda, 1934)

Ad: "Lambert van Gelder nam Leo Le Large en mij eind 2011 vanuit de redactie van het G.O.P.-blad mee naar 'zijn' *Mariënborg Magazine*. Ik kreeg daar collega's met wie het snel klikte. Het werd een mooie invulling van mijn gevorderde jaren. Het heeft mij zeer verrijkt."

Jacques van Leeuwen (Amsterdam, 1938)

Een kritisch katholiek van het eerste uur. Is het langst zittende redactielid van MM. In 2001 vroeg Ton van den Ende, toenmalig eindredacteur van de *Mariënborg Nieuwsbrief*, hem als redacteur. Jacques heeft zodoende de transitie van Nieuwsbrief naar *MV-NU* naar het professioneel geredigeerde en vormgegeven MM van nabij meegemaakt.

en Adrie de Jong-Otte, die beiden slechts kort lid van de redactie waren. Begin 2018 kwam nog een nieuwe redacteur onze geslonken gelederen versterken, Ria Schoenmakers-van Osch.

Graag hadden wij deze decemberaflevering tot een feestelijk laatste nummer voor u gemaakt, maar dat is niet aan de orde. Immers het bestuur heeft besloten dat in 2021 nog enkele nummers van MM gaan verschijnen, samen te stellen door een interim-redactie.

Ook hadden wij bij ons afscheid de traditionele groepsfoto willen maken van de huidige redactieleden, maar helaas konden wij vanwege corona niet meer fysiek vergaderen. Vandaar hieronder een rijtje individuele portretjes. Daarbij ook Nancy van den Brand, sinds 12 jaar onze vaste grafisch vormgever. Haar prachtige omslagen, artistieke beeldbewerkingen en gekleurde 'aquarelspatten' zorgen voor een eigentijdse uitstraling van ons blad.

REDACTIE MARIENBURG MAGAZINE

Arthur van Tongeren

(Tilburg, 1963)

Is een van de jongste Mariëburgleden. Trad begin 2016 toe tot de redactie. Eind 2016 nam hij het eindredacteurschap over van Lambert van Gelder. Arthur is de enige van de redactieleden die nog niet stopt, hij zal ook als eindredacteur optreden van de afleveringen van MM die de interim-redactie in de eerste helft van 2021 gaat produceren.

Ria Schoenmakers-van Osch (Kerkdriel, 1940)

Is sinds drie jaar lid van de redactie. Levert met enige regelmaat bijdragen voor MM met een filosofische en levensbeschouwelijke insteek. Stopt als redactielid, gaat wel door als medewerker.

Nancy van den Brand (Boxmeer, 1983)

Heeft sinds januari 2009 onder de noemer N-ything Design MM vormgegeven, steeds in nauw overleg met eindredacteur Lambert van Gelder, vanaf 2016 met Arthur van Tongeren.

Zij blijft dit ook nog doen voor de afleveringen van MM in 2021 die zullen worden samengesteld door de interim-redactie.

Lidy Verdegaal (Hazerswoude, 1948)

Trok 10 jaar lang, van 2010 tot 2019, een aantal keren per jaar het land in om voor MM interessante personen of organisaties te interviewen. Is sinds eind 2016 redactiesecretaris.

*Een groet en dank aan
onze trouwe lezers*

HUUB SCHUMACHER

NIET SLIM

Het siert iemand, vind ik, als hij bij een al te stugge uitspraak van een bekende Nederlander niet direct op zijn achterste benen gaat staan. Op het eerste gehoor schokkende uitlatingen blijken immers achteraf nogal eens niet veel meer dan een storm in een glas water. Onmiddellijk vlam vatten hoeft niet zo nodig. Toen ik bijvoorbeeld de eerste keer kardinaal Simonis de niet zo intelligente opmerking hoorde maken van 'Wir haben es... enz.', was voor mij het huis te klein, maar toen ik laatst, naar aanleiding van zijn overlijden, diezelfde uitspraak weer via de televisie te horen kreeg, was mijn reactie alleen nog: 'ach, wat zielig eigenlijk'. En dat was het.

Toch blijft het een vraag of je dat onmiddellijk vlam vatten altijd zelf wel zo in de hand hebt. Zo zag ik een poosje terug bij *De slimste mens* hoe drie slimmeriken de naam van het tweede Bijbelboek niet kenden, waarna de állerslimste, Maarten van Rossem, zijn tirade begon tegen het Oude Testament als "een totaal krankjorum, gewelddadig en idioot boek" – waar hij verder nog aan toevoegde: "Onbegrijpelijk dat dat functioneert als een van de zogenaamde grondslagen van onze cultuur". Echt waar, de mogelijkheid zelf te beslissen al of niet kwaad te worden, was totaal niet aan de orde. Ik zat onmiddellijk verbijsterd boven op de kast.

Ik moet toegeven dat mijn reactie sterk gekleurd werd door het boek dat ik toen aan het lezen was: *Exodus. Boek van bevrijding* van Jonathan Sacks (uitg. Skandalon 2019). Een boek uit duizenden, vind ik. Wat een verrassende visie op Exodus, boordevol als het zit met actuele handreikingen voor hoe ook wij, in onze tijd, op velerlei fronten tot echte bevrijding kunnen komen. En vergeet niet: dan heb ik het over een boek dat niet alleen het verbazingwekkende verhaal vertelt van een groep slaven die rond 1250 voor Christus wordt bevrijd uit het machtigste rijk van de oude wereld, Egypte, maar ook een boek waarvan – aldus Sacks – "theologisch gezien het revolutionaire karakter van de boodschap nog groter is: de allerhoogste macht mengt zich in de geschiedenis om het op te nemen voor machtelozen". Dat onze geliefde Maarten van Rossem met al zijn culturele bagage daar blijkbaar geen spat van afweet en daar ook geen enkel gevoel bij heeft, zo mag ik toch concluderen uit de kwalificaties die hij de Joodse Bijbel toedicht, dat verbaast me hooglijk.

Het schokkende van zijn woorden werd ook nog eens extra versterkt door de raakvlakken van het verhaal van Exodus met de actualiteit van het moment waarop ik deze column schreef: al zondagen achtereenvolgens zagen we door de straten van Minsk in Wit-Rusland duizenden en duizenden mensen vreedzaam betogen, aangestuurd door een tweetal Wit-Russische vrouwen die zó uit hoofdstuk 1 vss 17-21 van Exodus weggelopen hadden kunnen zijn. Ik doel op Svetlana Tichonovskaja met haar zwarte haren en donkere ogen waarin de smart van haar volk levensgroot op je toekomt, en de fiere, blonde, hoog opgeknipte Maria Kolesnikova. Want weet je, ik vind ze alle twee regelrechte incarnaties van de Bijbelse Sifra en Pua. In genoemd Exodus hoofdstuk zijn zij twee onvoorstelbare waaghalzen die het, zo vertelt ons het Exodusverhaal, als vroedvrouwen vertikken om op bevel van Farao alle Joodse jongens-borelingen te vermoorden. Ze zeggen daarmee hartgrondig 'nee' tegen de opdracht mee te doen aan genocide op het Joodse volk. Welnu, deze Sifra en Pua zie ik belichaamd in Svetlana en Maria die als onvoorstelbare waaghalzen opkomen voor hun landgenoten die door Farao Loekasjenko zo rijkelijk geminacht, opgepakt en bont en blauw geslagen worden....

Beste Maarten, alleen al deze twee Bijbelse figuren geven body aan de grondslagen van onze cultuur! Je zet jezelf met je boude uitspraken te kijk. Niet slim.

NIET
SLIM
BOUW
DE
CO
LU
MN.